

Voorwoord

In India gaan veel moppen over juristen, veelal over de traagheid van het systeem of de verdiensten van advocaten. Over die twee onderwerpen worden in meer landen grappen gemaakt. Ook om andere redenen kunnen juridische casus vermakelijk zijn: bijzondere feiten, merkwaardige gedragingen, aparte claims, kromme redeneringen, etc. Dit geldt zeker ook voor het internetrecht. Ooit had ik de fantasie dat een televisieprogramma waarin internetrechtzaken zouden worden besproken voor een groot publiek boeiend zou kunnen zijn. Ik weet niet of er dergelijke programma's bestaan, in ieder geval (nog) niet in Nederland. Misschien een goed idee om mijn Youtube-kanaal *InternetLawIP* daarvoor te gaan gebruiken.

Ook had ik al langer het idee dat geschreven verhalen over internetrecht voor een groter publiek interessant zijn. Met het voorliggende boek is dit idee gematerialiseerd. Het is een verzameling van eerder gepubliceerde en voor deze uitgave bewerkte annotaties, opinies, blogs, etc. Velen gingen mij voor om op een toegankelijke manier over recht te schrijven. Bekendste is wellicht Jeanne Doomen, die in 1990 *De hollende kleurling. Het Nederlandse strafrecht in tien verhalen* publiceerde. Ik ben naar haar op zoek gegaan en zag dat zij sinds 2001 een webwinkel heeft, de winkelvanjeanne.nl: 'De Winkel van Jeanne is een webwinkel die boeken en geschenken verkoopt.' Als internetjurist kan ik het niet laten na te gaan of ze voldoet aan art. 3:15d BW, door aan te geven waar ze fysiek gevestigd is. Dit is voor mij een voorbeeld van de kern van het internetrecht: het leggen van een link tussen de virtuele wereld en de fysieke wereld. Ik kwam er niet via haar eigen site achter, maar het bijzondere webwinkeltje opereert vanuit Grootschermer, zo leerde Oozo.nl mij.

In het voorjaar van 2013 las ik tijdens een vakantie een boek van Hans Nieuwenhuis van Uitgeverij Paris. Ik vond het een mooi uitgegeven boek en benaderde in het najaar van 2013 Antoine Paris met het idee om over internetrecht een 'populair' boek (soort cadeauboek) uit te geven. Een geslaagde lunch op 30 oktober 2013 met Antoine Paris en Heleen Kienhuis heeft op soepele wijze geleid tot het voorliggende boek. Naast Antoine en Heleen wil ik graag ook Annemieke van Garling bedanken voor het coördineren van de zorgvuldige redactie en Cunera Joosten voor het prachtige omslag.

Arno R. Lodder — Amsterdam, augustus 2014

Eerst was er recht, toen kwam het internet

Hoofdstuk 1

‘Thou shall understand the Internet’ geldt niet alleen voor juristen

In maart 2012 was CEO Gary Kovacs van Mozilla kritisch over de Amerikaanse centrale overheid. Zijn klacht was dat ondanks dat het internet een centraal onderdeel in het leven van miljarden mensen is, sommige politici dit nog niet door lijken te hebben. Hij verwoordde het vervolgens scherp:

‘If you don’t understand the Internet, you don’t have any place in government.’

Wat de baas van Mozilla zegt is ook een noodzakelijke voorwaarde voor het toepassen van het recht op internet, ook wel het internetrecht. Zelf heb ik ‘Gij zult het internet bevatten’, of in het Engels ‘Thou shall understand the internet’ verheven tot het eerste gebod van wat ik de tien geboden van het internetrecht noem. Een van de grondleggers van het internet, Vint Cerf, bevestigde dit op een bijeenkomst in juni 2014 bij het Ministerie van Algemene Zaken, door aan te geven dat je het object dat je wilt reguleren moet begrijpen. Een aardige anekdote van deze bijeenkomst is dat Vint Cerf vernam dat in Nederland veel onderzoeksgeld naar zogenaamde topsectoren gaat. Toen hij hoorde dat ICT geen topsector was, viel hij bijna van zijn stoel. Hij had die ochtend gesproken met Mark Rutte en gaf aan dat hij nog even terug moest om aan de minister-president duidelijk te maken dat ICT tot de topsectoren zou moeten behoren. Naar verluidt zouden de negen sectoren waar Nederland op wil excelleren zijn vastgesteld na een kort overleg van 30 minuten, direct aansluitend aan een twee dagen durende discussie over de verblijfsvergunning van Mauro. Niets ten nadele van de wrange zaak rond Mauro, maar meer dan 30 minuten zou mogelijk hebben geleid tot het opnemen van andere topsectoren zoals ICT of internet. Wellicht dat Den Haag hetzelfde verwijt treft inzake internet als Washington: ‘some do not get it’.

Het internetrecht doet mij vaak denken aan de discussie tussen een rabbi en zijn vrouw, waarvan ik de bron niet ken anders dan dat ik het medio 1995 vond op het internet. Een rabbi bemiddelt tussen twee ruziënde partijen. Na het aanhoren van de eerste partij zegt de rabbi: ‘Je hebt gelijk.’ Dan vertelt de andere partij zijn verhaal. Weer zegt de rabbi: ‘Je hebt gelijk.’ Zijn vrouw wordt boos en roept uit: ‘Maar dat is onmogelijk, het zijn opponenten!’ De rabbi kijkt zijn vrouw aan en zegt: ‘En jij hebt ook gelijk.’

Eigenlijk spreekt de rabbi de halve waarheid. Als je moet beslissen, wat van de rabbi hier gevraagd werd, kan hij de partijen onmogelijk allebei gelijk geven, hooguit gedeeltelijk. Twee tegenovergestelde standpunten kunnen echter beide juist zijn. Dat is het mooie van recht, het gaat om de argumenten. Argumenten vanuit tegenovergestelde perspectieven kunnen even sterk zijn. Dit geldt zeker voor het internetrecht. Respect voor en evaluatie van de argumenten van de ander

is voor een goede discussie van belang. Binnen internet governance wordt het multistakeholder-principe belangrijk gevonden: het beheren en controleren van het internet nu en in de toekomst moet onderhandeld worden door onder andere overheden, bedrijven, non-gouvernementele organisaties en civiele belangengroeperingen. Bij een dergelijke discussie is inherent dat de belangen tegengesteld kunnen zijn, maar het streven is een oplossing te vinden die binnen dit forum (bijv. het jaarlijkse VN Internet Governance Forum) het best verdedigbaar is. Dit dan zonder de ander een mening op te dringen, zoals mooi wordt verwoord door de cyber liberal David Post:

‘Nobody has the right to impose his or her vision on others who do not share it.’

Een van de centrale onderwerpen binnen Internet Governance is Privacy en Security, die vaak tegen over elkaar worden gesteld. Dikwijls gaat meer veiligheid ook ten koste van privacy en omgekeerd. Het hoeft echter niet zo te zijn. Je kunt ook veiligheid realiseren met behoud van privacy. Op maandag 2 april 2012 had ik een rondetafelgesprek hierover met onder andere Sophie in 't Veld, die goed ingevoerd is in dit onderwerp. Naar ik begreep danst Europa erg naar de pijpen van Amerika als het om privacyregulering gaat, de wetteksten schijnen in Brussel zelfs mede te worden aangedragen door de Amerikanen.

Goldsmith & Wu gaven in 2007 in *Who controls the internet?* aan dat een van de weinige voorbeelden van wereldwijd recht op internet het privacyrecht is. De belangstelling van Europeanen voor privacy in combinatie met een duidelijk wettelijk kader straalt uit naar de rest van de wereld, waardoor inhoudelijk wereldrecht ontstaat. Het kan zijn dat dit perspectief inmiddels achterhaald is, hoewel Amerikaanse bedrijven als Google en Facebook niet helemaal ongevoelig lijken voor wat Europa verlangt. Behalve overleg met de EU op basis van vrijwilligheid, is Google ook verwickeld in een langdurige procedure met de Europese Commissie over de wijze waarop ze hun zoekprocessen inrichten en of dit onder meer mededingingsrechtelijk door de beugel kan.

Wat de toekomst brengen moge is op privacyterrein onzeker. De impact van de onthullingen van Edward Snowden zijn nog niet helemaal te overzien, maar dat veiligheidsdiensten minder ongebreideld te werk zullen moeten gaan ligt in de lijn der verwachting. Het ongeldig verklaren van de Dataretentie Richtlijn door het Europese Hof van Justitie begin 2014 past in dit beeld. Er liggen momenteel teksten voor een EU-verordening en -richtlijn over privacy die weliswaar begin 2014 door het Europese Parlement zijn aangenomen, maar voordat deze teksten definitief zijn moeten deze ook door de Europese Raad worden geaccepteerd.

Wat het internet betreft voorspelt Jacob van Kokswijk binnen een jaar of vijf het einde, vanwege onder meer buiten Europa veelvuldig voorkomende interneteilanden (China, Iran, etc.) en informatie die niet meer waardevrij is nu bij ieder datapakketje bijzonder veel aanvullende informatie wordt meegezonden.

Ik denk dat het niet zo'n vaart zal lopen, maar ik ben geen goede voorspeller. Zo dacht ik in 1996 dat binnen een jaar of wat het internet zo traag geworden zou zijn dat niemand het meer zou willen gebruiken. In 2006 dacht ik dat niemand ooit belangstelling zou hebben voor internet op zijn telefoon. Naar verwachting zullen er in 2016 5 miljard mobiele internetgebruikers zijn. Daar zie ik zeker een toekomst weggelegd, voor zowel de samenleving als voor juristen. Om de afsluitende zin van mijn oratie uit 2012 aan te halen:

‘De hele wereld op het internet! Een echt wereldwijd web! Er is veel en bijzonder boeiend werk te verrichten.’

Hoofdstuk 2

Wat is een homepage?

‘Het is te gek voor woorden dat we hier vandaag staan’, zo opende de advocaat van KPN zijn pleidooi tegen Pretium. In de telecomwereld, waar partijen regelmatig de rechtszaal nog niet uitgelopen zijn of er alweer vechtend inrollen, zal deze gedachte vaker opkomen. Het is echter de vraag of het in dit geval een terechte constatering is. Deze zaak betreft een executiegeschil over de uitleg van het begrip ‘homepage’. De rechter had eerder bepaald dat de rectificatietekst een zesde deel van de homepage diende te beslaan. Naar de geest van dit vonnis verstaat de eiser daaronder het zichtbare deel, naar de letter is dat volgens de gedaagde de gehele (ook niet-zichtbare) pagina.

De krant is het medium waar traditioneel veel in gerectificeerd wordt. Steeds vaker dienen rectificatieteksten ook op internet te worden geplaatst. Dit zijn twee verschillende werelden. Aan de ene kant de tastbare papieren krant, met een vast formaat (meestal A2, soms A3), altijd een voorpagina, een achterpagina, etc. Aan de andere kant het elektronische internet, met pagina’s met wisselende formaten, vanuit zowel de kant van de aanbieder (al dan niet gefixeerde frames, fonts; hoeveelheid content per pagina, etc.) als de afnemer (schermgrootte, instellingen, etc.). De plek in de krant waar een rectificatie moet komen te staan en de grootte van de rectificatie is nauwkeurig aan te geven. Hoe op het internet rectificaties moeten worden vormgegeven is een vraag waar rechters duidelijk mee worstelen.

Soms wordt niets gespecificeerd:

‘Beveelt Specsavers om binnen drie werkdagen na betekening van dit vonnis op de website www.gedonderindeglazen.nl gedurende twee weken de navolgende rectificatietekst te plaatsen (...).’

Soms nog minder, want er ontbreekt een aanduiding voor hoe lang de tekst op internet moet staan:

‘(...) duidelijk op de website, www.consumentenbond.nl, in het gebruikelijke lettertype en zonder commentaar een rectificatie te plaatsen met de volgende tekst: (...).’

Wellicht dat uit het feit dat de rectificatietekst ook in de *Consumentengids* diende te verschijnen een tijdsperiode moet worden afgeleid voor internet die ligt tussen de verschijning van twee nummers? Andere rechters gebruiken op niet eenduidige wijze het begrip ‘scherm’: